

Gençlik Liderlik Özellikleri Ölçeği: Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması¹

Ramazan CANSOY²
Selahattin TURAN³

Özet

Bu çalışmada, ortaöğretim öğrencilerinin gençlik liderlik özelliklerini belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma İstanbul ilinde, 2014-2015 eğitim öğretim yılında 1123 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, ölçeğin 40 maddeden ve 7 faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Bu faktörler, mücadele isteği ve hedef koyma, iletişim kurabilme, grup becerileri, güven duyma ve güvenilir olma, karar verme becerileri, problem çözme becerileri ve sorumluluk olarak belirlenmiştir. Ölçeğin tamamına ilişkin güvenirlilik için hesaplanan Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı .92 olarak belirlenmiştir. Faktörlerin güvenirliliklerine dair hesaplanan Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayılarının .70 ve .80 arasında değiştiği görülmüştür. Daha sonra yedi faktörlü yapının Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile doğrulandığı görülmüştür. Bu çalışma kapsamında geliştirilen gençlik liderlik özellikleri ölçeğinin, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Gençlik Liderliği
Gençlik Liderlik Özellikleri

The Youth Leadership Qualities Scale: Reliability and Validity Study

Abstract

Keywords

¹ Bu çalışma Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Prof. Dr. Selahattin Turan danışmanlığında yapılan doktora tezine esas alınarak hazırlanmıştır

² Yrd.Doç.Dr., Karabük Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü cansoyramazan@gmail.com

³ Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi sturan@ogu.edu.tr

The purpose of this study is to develop a valid and reliable "Youth Leadership Qualities Scale" for high school students. The scale was applied to 1123 students in the city of Istanbul in the 2014-2015 academic year. Exploratory and confirmatory factor analysis has been applied to determine the construct validity of the scale. After the Exploratory Factor Analysis, the scale included 40 items and 7 factors. These factors were labeled as endeavor and the setting of a target, trusting and being trustworthy, the ability to communicate, group skills, responsibility, problem solving skills and decision-making skills. The Cronbach's alpha coefficient for the whole scale was found to be .92, whereas the values of Cronbach's alpha coefficient for individual factors of the scale ranged between .70 and .80. The Confirmatory Factor Analysis was conducted within the scope of the validity study of the scale confirming the structure of the 7-factor scale. The findings of the study revealed that the scale was a valid and reliable instrument for measuring youth leadership qualities.

Youth Leadership
Youth Leadership Qualities Scale

GİRİŞ

Gençler günümüz dünyasındaki hızlı değişim ve dönüşümden etkilenmekte, kişisel ve sosyal sorunlarla uğraşmaktadırlar. Bunun yanında kendilerini keşfetmekte ve yönetmekte zorlanmaktadırlar. Bu zorlukların üstesinden gelebilmek için gençleri farklı beceriler açısından geleceğe hazırlamak daha da önemli bir hale gelmiştir. Bu bağlamda gençlerde liderlik özelliklerinin tespiti, liderlik kapasitesi oluşturmanın ve geliştirmenin önemli olduğu söylenebilir.

Liderlik kapasitesi oluşturmak ve geliştirmek için, öğrencilerdeki gençlik liderlik özelliklerinin tespit edilmesi ve geliştirilmesine yönelik çalışmaların önemli olduğu söylenebilir. Bu bakımdan farklı ölçme araçları ile gençlik liderlik özelliklerinin ortaya konulması gerekir. Ancak, alanyazında yetişkinler için farklı liderlik özelliklerini tespit eden ölçme araçları yeterli sayıda olmasına rağmen, bu sayının gençler için yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir (Oakland ve Falkenberg, 1996; Ricketts ve Rudd, 2002). Aynı zamanda liderlik alan yazınında, genelde yetişkinler üzerindeki liderlik çalışmalarına odaklanıldığı görülmektedir (Bass, 1990). "Yetişkin liderlik alan yazını yetki, konuşma hakkı, fikir, etki karar verme gücü, gibi konulara odaklanırken, gençlik liderliği alan yazını beceri, bilgi, yetenek gibi konulara odaklanmaktadır" (MacNeil, 2006: 37). Türkiye'de de benzer bir durum söz konusudur. Ulusal alanyazında öğrenciler için hazırlanmış ölçme araçlarının bir kısmı uyarılama (Babacan, 2008; Cansoy, Dincel ve Türkoğlu, 2013; Çelik ve Sünbül, 2008; Durmuş, 2011) bir kısmı geliştirme (Başoğlu, 2006; Tüysüz, 2007; Kabakçı, 2013; Ogurlu, 2012) şeklindedir. Ancak ortaöğretime devam eden öğrencilerin gençlik liderlik özelliklerini ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bunun yanında Türk toplumuna uygun ölçme araçlarının geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Çünkü her toplumdaki araştırmacı kendi toplumsal, politik ve ekonomik değişkenlerini dikkate alarak araştırmasını yürüttüğünden dolayı, araştırmaların kendi yapısına ve bağlamına uygun olarak, özgün biçimde yapılması

gerekir (Balcı, 2003; Turan, 2014). Türk toplumunun sosyal ve kültürel yapısına uygun ölçme araçlarının hazırlanması bilgi üretme sürecine katkıda bulunacaktır (Turan ve Şişman, 2013). Dolayısıyla bu çalışmada, Türk kültürüne ve ortaöğretimdeki öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun, gençlik liderlik özelliklerini ortaya koyabilecek bir ölçme aracı geliştirilmesi hedeflenmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Liderlik ve Liderlik Teorileri

Liderlik sosyal bilimlerin farklı alanlarında, ortak bir inceleme alanıdır. Liderlik Türk Dil Kurumu sözlüğünde önderlik olarak karşılık bulmaktadır. Liderlik İngilizce bir kelime olan *Lead* fiilinden türemiştir. *Lead* sözcüğü Redhouse sözlüğünde önde bulunma, rehberlik, kılavuzluk gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sözcük, insanları yolculuğa çıkarmak ve onlara bu yolculukta rehberlik etme anlamındadır. İngilizcede *Lead* kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılan *head* ve *headship* kelimeleri de bulunmaktadır (Bektaş ve Turan, 2014). Türkçede *önderlik* ve *yederlik* gibi kelimelerin kullanıldığı da görülmektedir (Şişman, 2011). Northouse'a (2010) göre liderlik sürecinde dört bileşen önem kazanmaktadır. Bunlar *süreç*, *etki*, *izleyici* ve *amaçtır*. Süreç liderin etkisi ve etkilenmesini, etki liderin takipçileri nasıl etkilediğini, izleyiciler grup üyelerini, amaç ise hedeflenen görevi göstermektedir. Liderlikle ilgili yapılan tanımlarda ortak noktalar kişisel özelliklerden kaynaklan güç, karar alma ve uygulayabilme, yön verme, ortak amaçlar için etki oluşturma, grup ve bireyler arası etkileşime girme, değişim yapabilme yeteneğidir (Şişman, 2011). Etkili liderlerin sahip olduğu özellikler kişilik, beceri ve motivasyondur. Etkili liderlikte özgüven, stresle başa çıkma, duygusal açıdan olgun ve davranış değer tutarlılığına sahip olma önemlidir (Hoy ve Miskel, 2010). Liderlik çalışmalarının ortak yönleri ele alındığında, liderlikle ilgili olarak aşağıdaki genellemeler yapılabilir:

1. Liderlik bir statü ya da konumun değil, etkileşimin ürünüdür.
2. Liderliğin yapısı önceden belirlenemez, liderlik önceden yapılandırılmaz.
3. Bir durumda lider olan bir kişinin, başka bir durumda lider olması beklenemez.
4. Bir kişinin grup içindeki liderliği, grubun ona ilişkin algısına bağlıdır.
5. Liderin eylemlerini onun kendisini algılayış biçimi etkiler.
6. Gruplarda genellikle liderlik rolü oynayan birden fazla kişi olabilir.
7. Lider, grup etkinliklerine ve grup üyelerine karşı olumlu duygular geliştirir.
8. Lider, önemli grup normlarını korur.
9. Lider, demokratik ya da otoriter olabilir (Myers, 1959:4-9' dan akt., Aydın, 2007: 288).

Liderlik teorilerine bakıldığında, önce *Büyük Adam* teorisi üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu yaklaşıma göre, gelmiş geçmiş büyük liderler, onların lider olmalarını sağlayan birtakım karakter özelliklerine ve olağanüstü bazı kişilik özellikleri bakımından lider olmayanlardan ayrılmaktadır (Carlyle, 1841/1916). Büyük Adam teorisinden sonra, bu teoriler 1920'li yıllardan itibaren yerini kişisel özellikler ile ilgili yaklaşımlara bırakmıştır. Davranışsal yaklaşımda, liderler ile ilgili ortak özelliklerden hareket etmek yerine, lider davranışları incelenmiştir. Başarılı olmuş liderlerin davranışları incelenerek lider davranışlarının özellikleri ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Davranış araştırmalarında etkili

ve etkisiz liderlerin davranışları karşılaştırılmıştır (Yukl, 2010). Durumsal liderlik yaklaşımı ise davranış ve özellikler yaklaşımından farklı olarak, her ortamda geçerli liderlik özelliği ve davranışı söz konusu değildir anlayışına dayalıdır. Bu yaklaşımda, durumsal faktörler lideri ortaya çıkarır. Lider durumun bir sonucudur. Bu teorinin ağırlık noktası liderin kendisi, izleyiciler ve koşullar arasındaki ilişkilere bağlıdır (Bass, 1990; Şişman, 2011; Yukl, 2010).

Yeni liderlik teorileri ise, liderliğin bir etki ya da sosyal müdahale süreci ile ilişkisel ve paylaşılan bir süreç olduğunu, takipçiliğin önemini ortaya koymaktadır. Bunlar, karizmatik, dönüştürücü, ilişkisel ve hizmetkâr liderlik gibi teorilerdir (Komives, Lucas ve McMahon, 2007). Liderlik ile ilgili geliştirilen teoriler, liderliği ortaya çıkaran sebepleri, liderliğin doğasını ve sonuçlarını anlamaya çalışmışlardır (Bass, 1990). Liderlik teorileri yetişkinler bağlamında tartışılırken, son yıllarda farklı liderlik alanlarında ortaya çıkmıştır. Bunlardan biride farklı okul seviyelerindeki gençlerde liderlik özelliklerini ortaya koymaya çalışan liderlik çalışmalarıdır.

Gençlik Liderliği

Gençlerdeki liderlik özellikleri ile ilgili çalışmalar *gençlik gelişimi* bağlamında ele alınmaktadır. Gençlik liderliği ile ilgili henüz ortak bir tanıma varılmış değildir. Nitekim kavramın kendisi, gençlik liderliği de dâhil olmak üzere, gençler için söz hakkı, gençlik katılımı, gençlere karar hakkı ve gençleri güçlendirme gibi birçok isim almaktadır (O'Donoghue, Kirshner ve McLaughlin, 2006). Alanyazında gençlik liderliği tanımlamaları, araştırmacıların araştırma alanlarına bağlı olarak, değişiklik göstermektedir. Liderlik ile ilgili net olmayan tanımlamalar gençlik liderliği için de geçerlidir (Klau, 2006).

Gençlik liderliği, gençlik gelişiminde, takım çalışması, sorumluluk ve ülkü sahibi olma gibi özellikleri kapsayan, ayrı bir yeterlilik alanı olarak ele alınabilir. Gençlik gelişimi gençlik liderliği yeterlilikleri alanını da kapsar ve ergenlik dönemine daha bütüncül bakar (Edelman vd., 2004). Liderlik alanının, gençlik gelişiminin farklı alanları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Aslında iki kavram belirli yerlerde amaçları bakımından kesişir (Kress, 2006). Gençlik gelişimi faaliyetleri ile gençlik liderliği birbirinden şu noktada ayrılmaktadır: Gençlik gelişim faaliyetleri, ergenlerin sorunları için gençleri güçlendirme ve sorunlarla başa çıkmaya odaklanır (Wheeler ve Edelbeck, 2006). Gençlik liderliği ise, ortak amaç ve ülkü için birlikte çalışmaya ve gençlerin liderlik etmesine odaklanır (Redmond ve Dolan, 2014). Bununla birlikte *lider* gelişimi insan odaklı, bilgi, güvenilirlik gibi bireysel özellikler, öz farkındalık, öz düzenleme, kendi kendine motivasyon gibi konulara odaklanır. *Liderlik* gelişimi ise daha çok sosyal olarak gelişmeye, kişiler arası ilişkilere, sosyal farkındalığa ve sosyal becerilere odaklanmaktadır (Day, 2000). Ancak gençlerdeki gelişime lider ve liderlik özellikleri bağlamında bir bütün olarak bakılmalıdır. Çünkü lider ve liderlik özellikleri bir bütün olarak ele alındığında gençlerdeki liderlik özelliklerine yönelik kavramsal bir çerçeve oluşturmak mümkün olabilir.

Gençlik Liderliği Bileşenleri

Gençlik liderlik bileşenleri liderlik alanyazını çerçevesinde ele alınmaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, gençlik liderliği bileşenleri, liderlik teorileri ile beraber gençlik liderliği alanında yapılan çalışmalara bütüncül bakmakla elde edilebilir. Gençlik liderlik özellikleri, beceri, bilgi ve yetenek gibi başlıklarda toplanmaktadır (MacNeil, 2006). Bu başlıkların yanında, liderlik alanyazınında, etkili liderlik özellikleri tespit edilmiştir. Etkili liderlik özellikleri, liderliğin anlaşılması, problem çözebilme, karar verme becerileri, grup

becerileri ve dinamiklerini kavrama, liderlerin kendi liderlik özelliklerini bilmesi, liderlikten gelen grup ve bireysel değerleri bilme, yazılı ve sözlü olarak iletişim kurmada etkili olmaktır (Meyer, 1995). Gençlerin liderlik özellikleri ve *liderlik gelişimi* birbiri ile ilgilidir. Liderlik gelişim alanları McCauley, Velsor ve Ruderman (2010) çalışmasında, üç ana başlık altında, kendine liderlik, başkasına liderlik, bir gruba liderlik olarak ele alınmaktadır.

Gençlerdeki liderlik özellikleri için net bir çerçeve çizilemediği, birçok çalışmada geliştirilmesi gereken özelliklerin ortak bazı boyutlarda birleştiği görülmektedir. Gençlerde liderlik özellikleri arasında, bireysel sorumluluk alma, risk alma, güç paylaşımı, bir işi başlatma ve tamamlama, bir araya gelme, değerlendirme yapma, paylaşma, organize olma, planlama, arabuluculuk, bir amacı gerçekleştirmek yer almaktadır (Drum, 1988). Üniversite gençliğinde ise liderlik becerileri, kendini yönetme, başkalarına liderlik etme, görev yönetimi, yeni fikirlere açık olma ve üretme, sosyal sorumluluk alanlarını kapsamaktadır (CMU, 2004). Bunun yanında gençlik liderliği, farklı ortamlarda etkili davranışlar ve etkili düşünceleri yerine getirmekle ilgilenir. Gençler sahip oldukları liderlik özellikleri ile buldukları topluluğa fayda sağlamaya çalışırlar (Drum, 1988).Ergenlik dönemindeki gençler dürüstlük, güven, işbirliği, saygı, sorumluluk, umut, kararlılık ve azim, bağlılık, stres yönetimi, rol model olmak, iyi seçimler yapmak ve diğerlerini olumlu yönde etkilemeleri ve yön vermeleri noktasında kendilerini dönüştürmeleri, konuşma becerisi, karar verme, yetki verme, toplantı yönlendirme gibi liderlik özelliklerini geliştirmelidirler (Fertman ve Linden, 1999). Genç ergenler tarafından dürüstlük, dinleme becerileri, önemli lider özellikleri olarak derecelendirilir (Morris, 1991). Bütün bu alan yazın ve akademik rapor ve çalışmalara bakıldığında gençlerdeki liderlik özellikleri tablo 1'deki gibi sınıflandırılabilir:

Tablo 1. Gençlerde görülen liderlik özellikleri

Özellikler	Kaynak
<i>Problem çözebilme becerileri</i>	Addison, 1985; Karnes, ve Bean, 1990; Meyer, 1995; Central Michigan University, 2004:5 ; ACUI, 2005
<i>Hedef koyma</i>	Addison, 1985; Anyon vd., 2007
<i>Karar verme becerileri</i>	Addison, 1985; Fertman ve Long, 1990; Fertman ve Linden, 1999; Joy, Yang ve Farzanehkia, 2000; ACUI, 2005 ; Anyon vd., 2007
<i>Grup becerileri</i>	Addison, 1985; Meyer, 1995; ACUI, 2005 ; Conner ve Strobel, 2007; Kouzes ve Posner, 2007; Ayres ,1987'den akt.,Horstmeier ve Ricketts, 2009; Youthbuild, 2015
<i>Bireysel ve grup değerlerini bilme</i>	Meyer, 1995; ACUI, 2005 ; Henderson, Whitaker, Bialeschki, Scanlin, ve Thurber, 2007; Kouzes ve Posner, 2007; Amiranzadeh, 2012
<i>Yazılı ve sözlü iletişim becerileri</i>	Addison, 1985; Fertman ve Long, 1990; Meyer, 1995; Zeldin ve Camino, 1999; Zimmerman ve Burkhardt, 1999a, 1999b; CMU, 2004, s. 5; Conner ve Strobel, 2007
<i>Motivasyon</i>	ACUI, 2005; Anyon vd., 2007; Henderson, Whitaker, Bialeschki, Scanlin, ve Thurber, 2007; Amiranzadeh, 2012

<i>Sosyal ve ahlaki sorumluluk, bağlılık duygusu</i>	Addison, 1985
<i>Çatışma yönetimi ve çözme</i>	Addison, 1985; Fertman ve Long, 1990; Zimmerman ve Burkhardt, 1999a, 1999b; ACUI, 2005 ; ILA, 2009
<i>Stres yönetimi</i>	Fertman ve Long, 1990; Fertman ve Linden, 1999; CMU, 2004
<i>Kendini tanıma</i>	ACUI, 2005 ; Linden ve Fertman, 1998'den akt., Conner ve Strobel, 2007; Anyon vd., 2007; CAS, 2009; Ayres, 1987'den akt., Horstmeier ve Ricketts, 2009; Meadows, 2012; Amirianzadeh, 2012
<i>Kendini yönetme</i>	CMU, 2004:5
<i>Duygusal zekâ</i>	ACUI, 2005 ; Youthbuild , 2015
<i>Öz düzenleme</i>	CMU, 2004:5
<i>Yönetme</i>	CMU, 2004:5; Youthbuild, 2015 ; CAS, 2009
<i>Model olma</i>	Fertman ve Linden, 1999; ACUI, 2005 ; Kouzes ve Posner, 2007.
<i>Eleştirel düşünme</i>	Karnes, ve Bean, 1990; Anyon vd., 2007; Conner ve Strobel, 2007
<i>Risk alma</i>	Drum, 1988; Kouzes ve Posner, 2007
<i>Olumlu değişime neden olmak</i>	Rosch ve Anthony, 2012: 43

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Üsküdar ve Beykoz ilçelerinde bulunan 6 ortaöğretim kurumu oluşturmaktadır. Okulların biri özel Anadolu Lisesi, bir tane özel fen lisesi, 1 tanesi resmi Anadolu lisesi, 1 tanesi Anadolu imam hatip lisesi, 1 tanesi Anadolu teknik ve meslek lisesidir. Çalışmaya 1123 öğrenci katılmıştır. Anadolu liselerinden 320 öğrenci (%28.5); fen liselerinden 75 öğrenci (%6.7); mesleki ve teknik Anadolu liselerinden 170 öğrenci (%15.1) ve Anadolu imam hatip liselerinden 558 öğrenci (%49.7) araştırmaya katılmıştır. Kamu okullarından 947 öğrenci (%84.3), özel okullardan 176 öğrenci (%15.7) çalışmaya katılmıştır. Araştırmaya 530 erkek ve 593 kız öğrenci katılmıştır. 169 kişi 14 yaş, 413 kişi 15 yaş, 227 kişi 16 yaş 212 kişi 17 yaş grubundadır.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Öncelikle, gençlik liderlik özellikleri kapsamındaki davranış, tutum ve becerilerin belirlenmesi için bir literatür çalışması yapılmış ve araştırmalarda kullanılan ölçme araçları incelenmiş, bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu oluşturulurken farklı ölçme araçlarındaki maddelerden de yararlanılmıştır. Alan yazın taraması sonucu şu ölçme araçlarına ulaşılabilmektedir: LSI (Townsend ve Carter's 1983' den akt. Iva Kosutic, 2010: 379), Liderlik beceri ve davranış ölçeği (Sisk ve Rosselli, 1987'den akt., Shaunessy ve Karnes,

2004:46), LSI (Ellis, 1990'dan akt., Ogurlu, 2012: 43), ALAS (Mumford, O'Connor, Clifton, Connelly ve Zaccaro, 1993'den akt., Iva Kosutic, 2010: 376), HSPQ (akt., Karnes ve Bean, 1996), KMMPT (Khatena ve Morse, 1994'den akt., Karnes ve Bean, 1996), SRLS (Tyree , 1998), RLRS (Chan, 2000), MBTI (Shaunessy ve Karnes, 2004: 46), LSI (Burnett , 2005; Venkatraman, 2010: 14-17), SLPI (Kouzes ve Posner, 2005), YLQ (Hindes , 2011), askeri lise öğrencileri için liderlik ölçeği (Başoğlu, 2006), Öğrenci Liderliği Ölçeği (Tüysüz, 2007), Ergen Gençlik Liderliği Ölçeği (Babacan, 2008), Dört Boyutlu Liderlik Ölçeği (Çelik ve Sünbül, 2008), Liderlik yönelimleri ölçeği (Durmuş, 2011), Liderlik Becerileri Ölçeği (Ogurlu, 2012), Öğrencilerin Liderlik Algıları Ölçeği (Cansoy, Dincel ve Türkoğlu, 2013) şeklindedir. Gençlik liderlik özellikleri çerçevesinde yukarıda bahsedilen ölçeklerden de yararlanılarak, aşağıdaki boyutlarda maddeler oluşturulmuştur. Bunlar;

Mücadele İsteği ve Hedef Koyma: Liderler ne istediğini bilmesi, hedeflerinden daha fazlasını yapmasıdır (Bennis, 2009; Northouse, 2010; Yukl, 2010). Zorluklar ile mücadele edilmesir, , idealler için mücadele edilmesi, hedeflere ulaşmak için çalışılması ve geleceğe güvenle bakılmasıdır.

İletişim Kurabilmek: Liderlerin her türlü iletişim kanalını kullanabilmesidir. Bu bağlamda rahat konuşma, karşıdakini dikkatlice dinleme, düzgün yazma, görüşme ve toplantılara katılabilmek, karşıdakini anlama ve anlayışlı davranabilmek önemli iletişim becerileri arasındadır (Adair, 2011: 1). Başkaları ile beraber karar alabilme, etki oluşturabilmedir.

Grup Becerileri: Bir takıma ya da gruba ya da bireye yön verebilme, bir faaliyeti başlatabilme, organizasyon ve planlama yapabilme, sorumluluk alma, koordine etme, başkalarını cesaretlendirme, hedefler koyabilme, takım veya grup üyesi olarak olumlu bir rol oynamaktır (Adair, 2011, s. 221). Liderlerin hedefler koyarak, grubu ortak bir vizyonda odaklamasıdır (Richardson ve Feldhusen, 1986'dan akt. Meyer, 1995, s.20). Aynı zamanda liderlerin paylaşım yapması, saygılı davranması, çatışma çözebilmesidir.

Güven Duyma ve Güvenilir Olma: Bu özellik, bireyi kişisel davranış ve hareketlerindeki bütünlük ve değerlerinin olması, ahlaki karakterinin sağlamlığı, kişiyi güvenilir biri yapmaktadır (Adair, 2003; Northouse, 2010; Yukl, 2010). Güven duyma davranışı çevredekilerle etkileşime geçebilmek için önemli özellikler arasındadır (Derks, Lee ve Krabbendam, 2014). Başkalarına yardımcı olma, sıkıntıları paylaşabilme ve dinleme, güvene dayalı samimi ilişkiler kurabilmedir.

Karar Verme Becerileri: Hedefin tanımlanması, ilgili bilgilerin toplanması, mümkün seçeneklerin oluşturulması, karar verme, uygulama ve değerlendirme ile karar verilebilmesidir (Adair, 2010: 29)

Problem Çözme Becerileri: Problemin gerçek anlamda tanımlanması, uygun bilgi ya da sınırlılıkların belirlenmesi, olası seçenek ya da çözüm yollarının sunulması, problemin çözülmesi, çözümün kontrol edilmesi, sonuçların paylaşılmasıdır (OECD, 2014).

Sorumluluk: Bireylerin ve grupların başkalarının refahı için sorumluluk taşımasıdır (Dugan ve Komives, 2007). Liderlerin toplumsal sorunlarla ilgilenmesi, ülkesi için çalışması, başkalarının haklarına saygı duyması, taşıdığı yükümlülüklerin farkında olmasıdır.

İşlem

Öncelikle, alanyazın ve benzer ölçme araçları incelendikten sonra, sınıflarında lider olarak öne çıkan öğrencilerin özellikleri ile ilgili öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Sınıflarında lider olarak öne çıkan öğrencilerden bir kız ve bir erkek öğrenci ile mülakat yapılmıştır. Bu yapılan çalışmalar sonucu elde edilen veriler ve yurt içinde ve yurt dışında hazırlanan, ayrıca yukarıda belirtilen benzer ölçeklerdeki maddeler, alanyazın çalışması temel alınarak, toplam 127 maddeden oluşturulmuştur.

Ardından oluşturulan maddeler her biri alanda uzman 5 kişi tarafından incelenmiştir. Bu uzmanlardan ölçek formunda verilen maddelerin, gençlerde görülen liderlik özellikleri ve alt boyutları ile ilgili olup olmadığına dair görüşler alınmıştır. Uzmanlar, maddelerin yazıldıkları faktöre ve belirtilen özelliği ölçmeye yönelik bir madde olup olmadıklarına dair 3'lü derecelendirme ölçeği (1: Kalmalı, 2:Revize edilmeli, 3:Kaldırılmalı) kullanmışlardır. Uzmanların açıklamaları için maddelerin altına boşluk bırakılmıştır. Uzmanlar maddeler ile ilgili gerekli düzeltmeleri ve önerilerini yapmışlardır. Bu form Lawshe yöntemi ile analiz edilmiştir. Önce uzmanların önerileri doğrultusunda anlam ve konuya uygunluk açısından maddeler düzeltilmiştir. Formda yer alan ölçek maddelerinin kapsam geçerlilik oranı (KGO) negatif ya da sıfır olan maddeler elenmiştir. 127 maddeden KGO değerine göre 0,99'un üzerinde olan 105 maddelik bir araç elde edilmiştir

Gençlik liderlik özellikleri ölçek kuramsal formu, gösterilen davranışın sıklığına göre, Daima (5), Sıklıkla (4), Ara sıra (3), Çok ender (2), Asla (1) cevaplama çizelgesi olmak üzere 5'li Likert tipinde 105 maddeden oluşturulmuştur. Daha sonra, ölçek formunun dilbilgisi ve anlam bakımından uygunluğu, iki dilbilimci tarafından incelenmiş ve gelen öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Bu çalışmayı, daha büyük bir gruba uygulamadan önce, ölçek kuramsal formundaki eksikleri görmek üzere pilot bir çalışma yapılmıştır. Pilot uygulama 105 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Bu pilot uygulamanın sonunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. 15 kişilik 14-18 yaş arasındaki bir grup lise öğrencisi üzerinde de uygulama yapılarak anlam bakımından olan hatalar düzeltilmiştir. Uygulama sırasında gelen bildirimlere göre anlaşılmayan bazı maddeler üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Kişisel bilgi formu ve ölçek kuramsal formu tek bir kâğıda basılmıştır.

Formun toplam olarak doldurulması ortalama 20 dakika sürmüştür. Ölçeğin uygulanması sırasında öğrencilerin daha iyi motive olmaları için hem açıklama yapılmış, hem de formu gönüllü olarak dolduran her bir öğrenciye birer tane kurşunkalem hediye edilmiştir. Öğrencilere kalem hediye edildiğinden öğrencilerin formları ciddiyetle doldurdukları gözlemlenmiştir. Hazırlanan ölçeğin son hali Ek 1' de sunulmuştur.

BULGULAR

Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Bulgular

Geçerlik analizi için, faktörleri belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde KMO ve Bartlett's değerleri elde edilmiş ve temel bileşenler analizi sonucunda analiz tamamlanmıştır. KMO değerleri örneklem büyüklüğünün ve verilerin seçilen analiz için yeterli olduğunu, Bartlett's değerlerinin uygun olduğu görülmektedir. KMO değerinin .93 olduğu ve Bartlett's test analiz sonuçlarının ($p < .05$) anlamlı olduğu görülmüştür.

Yapı Geçerliği

Ölçeğe ait 1165 tane kuramsal form, 14 ve 18 yaş arasındaki ortaöğretimdeki öğrencilere uygulanmıştır. 42 form rastgele işaretlenmiş, üzerinin çizilmiş ya da anlamsız yazılar yazılmış olmasından dolayı, analiz dışı bırakılmış ve 1123 ölçek analize alınmıştır. Toplam 105 madde ile analize başlanmıştır. Faktör analizinde Temel Bileşenler Analizi ve buna paralel olarak hazırlanan Varimax Dik Döndürme Tekniği sonucunda sorular analiz edilmiştir. Faktör altında tek kalan, birbirine yakın faktör ağırlığı olan ve faktör ağırlığı .40'ın altında olan sorular analizden çıkarılmıştır. Faktör analizinde ilk döndürme sonucu ölçekteki maddelerin 23 faktör altında toplandığı ve toplam varyansın % 55' ini açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin geliştirme aşamasında faktör yükleri .30 un altında yer alan 36 madde ve birden çok faktörde yer alan maddeler, her bir madde, ölçekten teker teker çıkartılarak faktör analizi tekrarlanmıştır. Bu işlem her bir faktörde yer alan maddelerin yüklerinin .43 ile .72 arasında oluncaya kadar devam edilmiştir. Faktör analizinde, öz değerleri 1 ve üzerinde olan 7 faktör elde edilmiştir. Toplam açıklanan varyans % 51.06 olarak bulunmuştur.

Analizde öncelikle Eigen değeri 1 olarak belirlenmiştir. Yapılan analizlere 105 madde ile başlanmış ve sonuçta 40 maddeden ve 7 faktörden oluşan bir yapı belirlenmiştir. Oluşan 7 faktörün açıklanan toplam varyans miktarı % 51.06' dır.

Faktörlerin açıkladıkları varyans miktarları sırasıyla birinci faktör (F1) için %24.70, ikinci faktör (F2) için %6.43, üçüncü faktör (F3) için %5.95, dördüncü faktör (F4) için %4.49, beşinci faktör (F5) için %3.70, altıncı faktör (F6) için %2.98 , yedinci faktör (F7) için %2.83 olarak belirlenmiştir. Bu işlemlerin ardından maddelerin faktörlere dağılımını belirlemek için Varimax Dik Döndürme

Analizleri gerçekleştirilmiş ve sonuçlar tablo 1'de sunulmuştur. Tablo 1' de görüldüğü üzere 1. Faktör (F1) 7 maddeden, 2. Faktör (F2) 7 maddeden, 3. Faktör (F3) 7 maddeden, 4. Faktör (F4) 6 maddeden, 5. Faktör (F5) 4 maddeden, 6. faktör 4 maddeden ve 7.faktör (F7) 5 maddeden oluşmaktadır. Her bir faktöre dağılan maddeler incelenerek yedi faktör bulunmuştur. Varimax Dik Döndürme Tekniği kullanılarak maddelerin faktörlere dağılımına bakıldığında ölçeğin öz değeri 1'den büyük 7 faktörde toplandığı, tüm maddelerin girdikleri faktörde kabul edilebilir yük değerlerine sahip (en düşük madde yük değerinin .43; en yüksek madde yük değerinin .72) olduğu görülmüştür.

Bu faktörlerin adlandırmaları şu şekilde oluşmaktadır: F1 Mücadele isteği ve hedef koyma, F2 iletişim kurabilmek, F3 grup becerileri, F4 güven duyma ve güvenilir olma, F5 karar verme becerileri, F6 problem çözme becerileri ve F7 sorumluluk duygusudur.

Tablo 2. Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
Madde no	Faktör yükü	Faktör yükü	Faktör yükü	Faktör yükü	Faktör yükü	Faktör yükü	Faktör yükü
M19	.72						
M25	.67						
M22	.68						
M20	.63						
M48	.58						
M30	.54						
M3	.56						
M67		.72					
M98		.67					

M100								.64
M68								.66
M99								.57
M66								.56
M97								.47
M94								.67
M95								.63
M103								.61
M105								.60
M96								.54
M104								.54
M93								.43
M54								.71
M60								.66
M57								.62
M56								.59
M53								.52
M61								.52
M71								.65
M72								.66
M73								.61
M70								.53
M76								.67
M75								.66
M77								.54
M74								.45
M88								.66
M27								.62
M29								.54
M87								.57
M81								.43
Özdeğer	9.87	2.57	2.37	1.79	1.48	1.19	1.13	
Açıklanan varyans toplam: %51.06	24.70	6.43	5.95	4.49	3.70	2.98	2.83	

Analiz sonucunda belirlenen faktörler ve bu faktörlerden yük alan maddeler, madde sayıları ve madde numaraları Tablo 3' de görülmektedir.

Tablo 3. Faktör Analizi Sonucunda Belirlenen Alt Boyutlar ve Bu Boyutlardan Yük Alan Maddeler

Boyutlar	Madde Sayısı	Madde Numarası
Mücadele isteği ve hedef koyma (F1)	7	19, 25, 22, 20, 48, 30, 3
İletişim kurabilmek (F2)	7	67, 98, 100, 68, 99, 66, 97

Grup becerileri (F3)	7	94, 95, 103, 105, 96, 104, 93
Güven duyma ve güvenilir olma (F4)	6	54,60, 57, 56, 53, 61
Karar verme becerileri (F5)	4	70, 71, 72, 73
Problem çözme becerileri (F6)	4	74, 75, 76, 77
Sorumluluk (F7)	5	88, 27, 29, 87, 81

Madde Toplam Korelasyonları

Bu bölümdeki analiz ölçekte yer alan her bir maddenin, ölçülmek istenen özelliği ölçüp ölçmediği ve kişileri ölçtükleri özellik bakımından ne kadar ayırt edebildiğini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Test maddelerinden alınan puanlar ile toplam puan arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Tablo 4’de görüldüğü üzere testten elde edilen toplam puanlar ile maddeler arasındaki korelasyon genel olarak orta düzeyde ve üstünde pozitif bir ilişkiye sahiptir. Her bir madde için ($r=.30$)’un üzerinde olduğundan ölçek maddelerinin ölçülmek istenen liderlik özelliklerini ölçmekte ve kişileri ölçtüğü özellikler bakımından ayırt edebildiğini göstermektedir.

Tablo 4. Gençlik Liderlik Özellikleri ve Test Puanları Korelasyonu

Madde No	r	Madde No	r	Madde No	r	Madde No	r
19	0.47	66	0.40	60	0.44	76	0.47
22	0.53	99	0.50	57	0.27	77	0.52
25	0.48	97	0.47	56	0.40	88	0.50
20	0.50	94	0.56	53	0.41	27	0.46
48	0.47	95	0.60	61	0.48	87	0.45
3	0.49	103	0.60	70	0.50	29	0.56
30	0.55	105	0.56	71	0.53	81	0.41
67	0.51	104	0.48	72	0.55		
98	0.51	96	0.55	73	0.53		
68	0.49	93	0.52	74	0.53		
100	0.52	54	0.43	75	0.49		

$p<.05$

Maddelerin Ayırt Edicilik Özellikleri

Ölçek deneme formundaki 40 maddenin ayırt edicilik gücünü saptamak üzere madde analizi yapılmıştır. Ölçek alt boyut ve toplam puanlarının ayırt ediciliklerini belirlemek için alt ve üst %27’lik grupların arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız grup *t testi* yapılmıştır. Bütün gruplar için farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .05$). Alt ve üst gruplar arasında yapılan *t testi* sonuçlarında bütün maddeler $p < .05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar, ölçek alt boyut ve toplam puanlarının ayırt edici olduğunu göstermektedir. Alt ve üst %27’lik gruplar arasında *t testi* yapılmıştır. Her bir maddenin istenilen düzeyde ($p < .05$) ayırt edici olduğu görülmektedir. 40 maddelik ölçeğin ayırt edicilik güçlerine ilişkin *t testi* sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Madde Ayırt Ediciliği İle İlgili Olarak Yapılan t Testi Sonuçları

Madde	t	P	Madde	t	P	Madde	t	P
19	-73.150	0.00	98	-53.266	0.00	54	-37.631	0.00
25	-52.933	0.00	100	-66.877	0.00	60	-38.426	0.00
22	-42.18	0.00	68	-64.043	0.00	57	-51.417	0.00
20	-55.469	0.00	99	-74.086	0.00	56	-35.417	0.00
48	-62.028	0.00	66	-91.616	0.00	53	-66.890	0.00
30	-59.283	0.00	97	-64.364	0.00	61	-57.218	0.00
3	-65.990	0.00	94	-68.342	0.00	71	-62.202	0.00
67	-59.351	0.00	73	-73.484	0.00	72	-60.885	0.00
95	-69.492	0.00	70	-49.077	0.00	77	-50.205	0.00
103	-43.590	0.00	76	-58.138	0.00	74	-57.6	0.00
105	-58.971	0.00	75	-74.223	0.00	88	-53.8	0.00
96	-52.104	0.00	29	-69.34	0.00	27	-69.6	0.00
104	-63.073	0.00	87	-48.36	0.00			
93	-43.590	0.00	81	-41.71	0.00			

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Bu aşamadan sonra faktörler için güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Ölçeğin tamamı için ve hem de her bir alt boyutun içerdiği maddeler üzerinden Cronbach's Alpha güvenilirlik değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine ait hesaplanan Cronbach's Alpha değerleri tablo 6'da verilmiştir. İç tutarlılık katsayıları .70 ile .80 arasında değerler alırken, ölçeğin tümüne ait Cronbach's Alpha değeri ise .92 olarak bulunmuştur.

Tablo 6. Faktör Analizi Sonucunda Belirlenen Alt Boyutlar ve Bu Boyutlara Ait Güvenirlik Katsayıları

Boyut	İç tutarlılık katsayıları
<i>Mücadele isteği ve hedef koyma</i>	0.79
<i>İletişim kurabilme</i>	0.80
<i>Grup becerileri</i>	0.81
<i>Güven duyma ve güvenilir olma</i>	0.73
<i>Karar verme becerileri</i>	0.76
<i>Problem çözme becerileri</i>	0.72
<i>Sorumluluk</i>	0.70
Toplam: 0.92	

Korelasyon ve Boyutların Cronbach Alpha Katsayıları

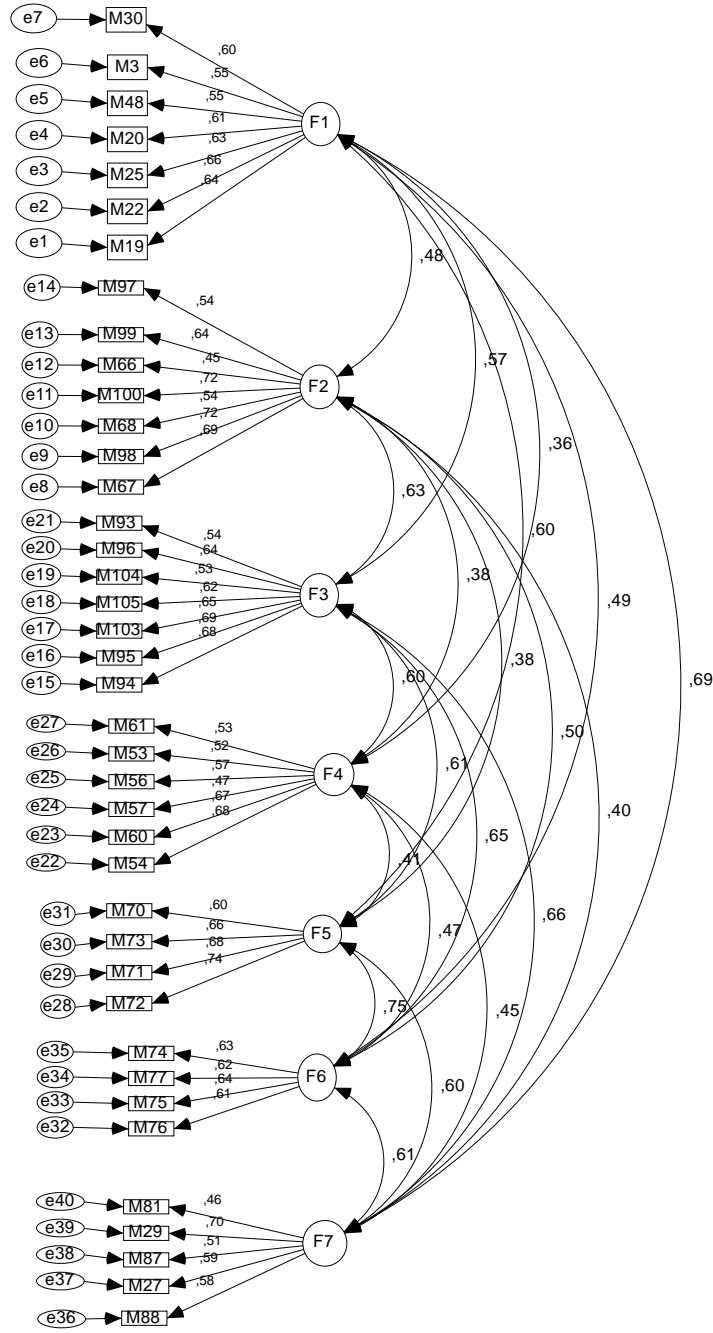
Faktörlerin Cronbach's Alpha katsayıları .70 ile .80 arasında değişmektedir. Madde çıkarıldığında ise .60 ile .80 arasında değişmektedir. Madde çıkarıldığında Cronbach Alpha katsayıları, faktörlerin Cronbach Alpha katsayılarından büyük olmadığı için, madde atıldığı takdirde faktörün güvenilirlik katsayısının yükselmeyeceğine işaret etmektedir. Bu bulgu, maddelerin puanlayıcıları faktör bazında iyi derecede ayırt edebildiğini göstermektedir. Ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı .91'dur. Madde çıkarıldığında ise .91 ile .92 arasında değişmektedir. Maddelerin bütün ölçek düzeyinde, madde çıkarıldığında Cronbach's Alpha katsayıları, faktör Alpha katsayılarından büyük olmadığı için, madde atıldığı takdirde faktörün güvenilirlik katsayısının yükselmeyeceğine işaret etmektedir.

Tablo 7’de boyutların korelasyon düzeyine bakıldığında .28 ile .55 arasında olması, alt boyutlar arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Boyutlar	Mücadele İsteği ve Hedef Koyma	İletişim Kurabilmek	Grup Becerileri	Güven Duyuma ve Güvenilir Olma	Karar Verme Becerileri	Problem Çözme Becerileri	Sorumluluk duygusu
Mücadele İsteği ve Hedef Koyma	1						
İletişim Kurabilmek	.40**	1					
Grup Becerileri	.47**	.51**	1				
Güven Duyuma ve Güvenilir Olma	.28**	.35**	.48**	1			
Karar Verme Becerileri	.48**	.32**	.48**	.30**	1		
Problem Çözme Becerileri	.38**	.39**	.49**	.34**	.55**	1	
Sorumluluk	.50**	.31**	.52**	.33**	.45**	.44**	1

Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

AFA sonucunda ölçeğin 40 maddeden oluşan yedi faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Bu yapının aynı veri seti üzerinden DFA’sı (Doğrulayıcı Faktör Analizi) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 40 madde ve 7 faktörden oluşan ölçeğin uyum indekslerinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür ($X^2 = 2558.78$; $p < .05$; $sd = 719$; $X^2/sd = 3.55$; $RMSEA = .045$; $CFI = .87$; $GFI = .89$; $AGFI = .88$). Ölçekte yer alan maddelerin faktör yükleri .45 ile .73 arasında değişmektedir. GFI, AGFI’den elde edilen katsayının .85 (Anderson ve Gerbing, 1984 ve Cole, 1987) veya .90 (Kline, 2005; Schumacker ve Lomax, 1996) üzerinde olması iyi bir uyum olarak kabul edilmektedir. RMSEA’dan elde edilen .10 ve daha küçük değerler uyumluluk için yeterlidir. χ^2/df nin oranının ise 2-5 arasındaki olması iyi uyumu, 2’den küçük değerler ise mükemmel uyumu ifade etmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 2001). Buna göre DFA sonrasında elde edilen Path diyagramı Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Gençlik Liderlik Özellikleri Ölçeği Path Diyagramı

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Gençlik liderlik özellikleri ölçeği geliştirmek amacıyla yapılan bu çalışmada liderlik alan yazını ve benzer çalışmalar taranarak ölçek maddeleri yazılmıştır. Oluşturulan maddeler alanda uzmanlar tarafından incelenerek Lawshe analizi yapılmıştır.

Hazırlanan ölçek kuramsal formu ile bir pilot çalışma ile gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra 1123 veri üzerinden ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. AFA'da gerekli analizi yapıldıktan sonra 7 faktörlü 40 maddeden ve açıklanan varyansı % 51.06 olan bir yapı elde edilmiştir. Uzman görüşleri de alınarak faktörler

mücadele isteği ve hedef koyma, iletişim kurabilmek, grup becerileri, güven duyma ve güvenilir olma, karar verme becerileri, problem çözme becerileri ve sorumluluk olarak adlandırılmıştır.

Gençlik Liderlik Özellikleri Ölçeğinin faktörlerinin güvenilirliğine dair hesaplanan Cronbach's Alpha değerleri .70 ile .80 arasında değerler alırken, ölçeğin tamamına ait Cronbach's Alpha değeri ise .92 olarak bulunmuştur. Daha sonra boyutların korelasyon düzeylerinin .28 ile .55 arasında olduğu görülmüştür. Bu sonuç faktörler arası orta düzeyde pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Testi yarılama güvenilirliği Spearman-Brown korelasyon değeri .81 bulunmuştur.

Son olarak çalışma grubundan toplanan verilerin AFA sonucunda elde edilen kırk madde ve yedi faktörden oluşan yapıyı doğrulayıp doğrulamadığını test etmek için DFA uygulanmıştır. DFA'dan elde edilen yedi faktörlü modelin uyum düzeyinin yeterli olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlara göre hazırlanan Gençlik Liderlik Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir yapıda olduğu söylenebilir.

Geliştirilen ölçeğin yapısına bakıldığında literatürde kullanılan ve tespit edilebilen liderlik değerlendirme araçları ile güvenilirlik, boyutlar ve ölçmek istediği özellikleri ölçmesi bakımından benzer yapılarda olduğu görülmüştür (Tüysüz, 2007; Babacan, 2008; Ogurlu, 2012).

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre geliştirilen Gençlik Liderlik Özellikleri Ölçeği geçerlilik ve güvenilirliğe ile ilişkin sonuçlara da bakıldığında, ortaöğretimdeki öğrencilerin gençlik liderlik özelliklerini ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Çalışmanın belirli okul türlerinde yapılması bir sınırlılık olarak görülebilir. Gelecek çalışmalarda mevcut ölçek farklı örneklemelerde uygulanabilir, güvenilirlik ve geçerliği test edilebilir. Ayrıca bu ölçek farklı değişkenler ile ilişkilendirilerek çalışmalar tasarlanabilir.

KAYNAKÇA

- ACUI [Association of College Unions International]. (2005, March), "Task Force on the Development of Core Competencies in the College Union and Student Activities Profession." http://www.acui.org/uploadedFiles/About_ACUI/taskforce_report_corecomp.pdf (Erişim tarihi 20.06.2014).
- Adair, J. (2003), *The Concise Adair on leadership*, London: Thorogood.
- Adair, J. (2010), *Decision Making And Problem Solving Strategies*, London Philadelphia, New Delhi: KoganPage.
- Adair, J.(2011), *The John Adair Lexicon of Leadership : The Definitive Guide To Leadership Skills And Knowledge*, London : Kogan Page Limited.
- Addison, L. (1985), "Leadership skills among the gifted and talented", (ERIC Document Reproduction Service No. ED262511).
- Amiranzadeh, M. M. (2012), "Hexagon theory-student leadership development", *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 31.
- Anderson, J. C., ve Gerbing, D. (1984), "The Effect Of Sampling Error On Convergence, Improper Solutions, And Goodness-Of-Fit Indices For Maximum Likelihood Confirmatory Factor Analysis", *Psychometrika*, 49, 155-173.
- Anyon, Y., Brink, K., Crawford, M., Fernández, M., Hofstedt, M., Osberg, J., ve Strobel, K.(2007), "A Handbook For Program Staff , Teachers, And Community Leaders(2nded.)", http://jgc.stanford.edu/our_work/yell/YELL.0712.Intro.final.pdf, (Erişim tarihi 20.10.2014).
- Aydın, M. (2007), *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Hatipoğlu Yayınları.
- Babacan, H. (2008), *Demeter kırsal alan liderlik programı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Balcı, A. (2003), "Eğitim Örgütlerine Yeni Bakış Açılırları: Kuram-Araştırma İlişkisi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(1), 27-45.
- Bass, B. M. (1990), *Bass ve Stogdill's Handbook Of Leadership: Theory, Research, And Managerial Applications*, New York: Free Press .
- Başoğlu, U.D. (2006), *Askeri liselerde eğitim-öğretim gören takım sporu yapan, bireysel spor yapan ve spor yapmayan öğrencilerin liderlik özellikleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul .
- Bektaş, F. ve Turan, S. (2014), *Liderlik*. S. Turan (Ed.), *Eğitim Yönetimi, Teori, Araştırma Ve Uygulama*, Ankara: Pegem Akademi.
- Bennis, W. (2009), *On Becoming A Leader*, NY: Perseus Books Group.
- Burnett, T. A. (2005), *The characteristics of high school student leaders attending hugh O'brian youth leadership seminars as perceived by themselves* (Order No. 3213226), ProQuest Dissertations ve Theses Global, (305347880).
- Cansoy, R., Dincel, S. ve Türkoğlu , M.E. (2013, Kasım), *Öğrencilerin Liderlik Algıları: Türk Kültürüne Uyarlama Çalışması*, 8. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi bildiri kitabı, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Carlyle, T. (1916, original work published 1841), *Heroes and Hero Worship*, Boston: Adams.
- Chan, D. W. (2000), "Assessing Leadership Among Chinese Secondary Students in Hong Kong: The Use Of The Roets Rating Scale For Leadership", *Gifted Child Quarterly*, 44(2), 115-122.

- CMU[Central Michigan University]. (2004), "Leadership Competency Model", http://www.chsbs.cmich.edu/leader_model/CompModel/EDUMAIN.htm, (Erişim tarihi 2.10.2014).
- Conner, J. O., ve Strobel, K. (2007), "Leadership Development: An Examination Of Individual And Programmatic Growth", *Journal of Adolescent Research*, 22(3), 275-297.
- Council for the Advancement of Standards [CAS] (2009), "CAS Learning And Development Outcomes. In Council For The Advancement Of Higher Education (Ed.), CAS Professional Standards For Higher Education (7th Ed.). Washington, DC: Author", <http://www.cas.edu/learningoutcomes>, (Erişim tarihi 20.1.2014).
- Cole, D. A. (1987), "Utility Of Confirmatory Factor Analysis in Test Validation Research" *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 1019-1031.
- Çelik, C., ve Sünbül, Ö.(2008), "Liderlik Algılamalarında Eğitim ve Cinsiyet Faktörü: Mersin İlinde Bir Alan Araştırması", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,13(3), 49-66.
- Day, D. (2000), "Leadership Development: A Review in Context", *Leadership Quarterly*, 11(4), 581-613.
- Derks, J., Lee, N. C., ve Krabbendam, L. (2014), "Adolescent Trust And Trustworthiness: Role of Gender And Social Value Orientation", *Journal of Adolescence*, 37(8), 1379-1386.
- Drum, J.(1988), "Youth Leadership. Insights Into Issues İn Education", Stanley Foundation, Muscatine, Iowa. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED314357.pdf>, (Erişim tarihi 12.10.2014).
- Durmuş, Ö. (2011), İlköğretim ve lise öğrencilerinde görülen liderlik davranışlarının araştırılması, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi.
- Dugan, J. P., ve Komives, S. R. (2007), "Developing Leadership Capacity İn College Students: Findings From A National Study. A Report From The Multi-Institutional Study Of Leadership. College Park, MD: National Clearinghouse For Leadership Programs", <https://nclp.umd.edu/include/pdfs/MSLReport-FINAL.pdf>, (Erişim tarihi 09.08.2014).
- Edelman, A., Gill, P., Comerford, K., Larson, M. ve Hare, R.(2004), "Youth Development And Youth Leadership: A Background Paper. Institute For Educational Leadership, National Collaborative On Workforce And Disability For youth, Washington,DC" <http://www.state.nj.us/dcf/documents/behavioral/providers/YouthDevelopment.pdf>, (Erişim tarihi 20.08.2014).
- Fertman, C. I., ve Long, J. A. (1990), "All students are leaders", *School Counselor*, 37(5), 391-396.
- Fertman, C. I., ve VanLinden, J.A. (1999), "Character Education For Developing Youth Leadership", *The Education Digest*, 65(4), 11-16.
- Henderson, K. A., Whitaker, L. S., ve Bialeschki, M. D. (2007), "Summer Camp Experiences: Parental Perceptions Of Youth Development Outcomes", *Journal of Family Issues*, 28(8), 987.
- Hindes, Y. (2011), Examining youth leadership through the development and validation of a self-report measure: The youth leadership questionnaire, Doctoral dissertation, Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses, (UMI No. NR75511).
- Horstmeier, R. P., ve Ricketts, K. G. (2009), "Youth Leadership Development Through School-Based Civic Engagement Activities: A Case Study", *Journal of Leadership Education*, 8(2), 238-253.
- Hoy, W. K.. ve Miskel, C. G. (2010), *Eğitim Yönetimi*. (S. Turan, Çev.), Ankara: Nobel.

- [ILA](International Leadership Association2009). "ILA Guiding Questions: Guidelines for Leadership Education Programs." College Park, Md: Author. Retrieved June 15, 2014 from www.ila-net.org/communities/LC/GuidingQuestionsFinal.pdf.
- Joy, D. M., Yang, Y., ve Farzanehkia, F. (2000), "Service-Learning Leadership Development For Youths", *Phi Delta Kappan*, 81(9), 678-680.
- Jöreskog, K., ve Sörbom, D. (2001), LISREL 8.51, Mooresville: Scientific Software.
- Kabakçı, Ö.F. (2013), Karakter güçleri açısından pozitif gençlik gelişiminin incelenmesi, Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karnes, F. A., ve Bean, S. M. (1990), *Developing leadership in gifted youth* (report no. EDO-EC-90-4). Washington, DC: Office of Educational Research and Improvement.
- Karnes, F. A., ve Bean, S. M. (1996), "Leadership And Thegifted", *Focus On Exceptional Children*, 29(1),1.
- Klau, M. (2006), "Exploring Youth Leadership in Theory And Practice", *New Directions for Youth Development*, 2006(109), 57-87.
- Kline, R. B. (2005), *Principle And Practice Of Structural Equation Modeling*. New York, NY: Guilford.
- Kosutic, I. (2010), *Constructing youth leadership*, Doctoral dissertation, Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses, (UMI No. 3464339).
- Kouzes, J. M., ve Posner, B. Z. (2007), *The Leadership Challenge*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Kouzes, J.M. ve Posner, B.Z. (2005), *Student Leadership Practices inventory: Self*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Komives, S., Lucas, N., ve McMahon, T. (2007), *Exploring Leadership: For College Students Who Want To Make A Difference* (2nd ed.), San Francisco: JosseyBass.
- Kress, C. A. (2006), "Youth Leadership And Youth Development: Connections And Questions", *New DirectionsforYouth Development*, 2006(109), 45-56.
- MacNeil, C. A. (2006), "Bridging Generations: Applying "Adult" Leadership Theories To Youth Leadership Development", *New Directions for Youth Development*, 2006(109), 27-43.
- McCauley, C. D., Velsor, E. V., ve Ruderman, M. (2010), *The Center for Creative Leadership Handbook of Leadership Development*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Meadows, F. M. (2012), *No student leader left behind: Developing student leadership programs for marginalized students in secondary schools*, Doctoral dissertation, Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses, (UMI No. 3551715).
- Meyer, E.D. (1995), *Leadership academy: Effectiveness of leadership skills development in eighth-grade students*, Doctoral dissertation, Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses, (UMI No. 9704261).
- Morris, G. B. (1991), "Perceptions Of Leadership Traits: Comparison of Adolescent And Adult School Leaders", *Psychological Reports*, 69(7), 723.
- Northouse, P. G. (2010), *Leadership: Theory and Practice* (5th ed.), CA: SAGE Publications.
- O'Donoghue, J., Kirshner, B., ve McLaughlin, M. W. (2006), "Youth Participation: From Myths To Effective Practice", *Prevention Researcher*, 13(1), 3-6.
- Oakland, T., Falkenberg, B. A., ve Oakland, C. (1996), "Assessment Of Leadership in Children, Youth And Adults", *Gifted Child Quarterly*, 40(3), 138-146.

- OECD (2014), PISA 2012 Results: Creative Problem Solving; Students' Skills in Tackling Real-Life Problems (Volume V), PISA, OECD Publishing. <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-V.pdf>, (Erişim tarihi 03.9.2014).
- Ogurlu, Ü. (2012), Liderlik becerileri geliştirme programının üstün zekalı olan ve olmayan öğrencilerin liderlik becerilerine etkisi, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Redmond, S., ve Dolan, P. (2014), "Towards A Conceptual Model Of Youth Leadership Development", Child ve Family Social Work, n/a-n/a. <http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JCTE/>, (Erişim tarihi 09.08.2014).
- Ricketts, J.C. ve Rudd, R.D. (2002), "A Comprehensive Leadership Education Model To Train, Teach And Develop Leadership in Youth", Journal of Career and Technical Education, 19 (1), 7-17., <http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JCTE/>, (Erişim tarihi 20.09.2014).
- Rosch, D. M., ve Anthony, M. D. (2012), "Leadership Pedagogy: Putting Theory To Practice", New Directions for Student Services, 2012(140), 37-51.
- Shaunessy, E., ve Karnes, F. A. (2004), "Instruments For Measuring Leadership in Children And Youth", Gifted Child Today, 27(1), 42-47.
- Schumacker, R. E., ve Lomax, R. G. (1996), A Beginner's Guide To Structural Equation Modeling, Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Şişman, M. (2011), Öğretim Liderliği, Ankara: Pegem Yayınları.
- Turan, S., ve Şişman, M. (2013). Eğitim yönetimi alanında üretilen bilimsel bilgi ve batılı biliş tarzının eleştirisine giriş. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice], 19(4), 505-514.
- Turan, S. (Ed.). (2014). Eğitim Yönetimi, Teori, Araştırma ve Uygulama, Ankara: Pegem Akademi.
- Tüysüz, B. (2007), Öğrenci liderliği programının 6.sınıf öğrencilerinin liderlik rolleri ve davranışlarına etkisinin incelenmesi, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Tyree, T. M. (1998), Designing an instrument to measure socially responsible leadership using the social change model of leadership development, Doctoral dissertation, Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses, (UMI No. 9836493).
- Venkatraman, G. (2010), Student leadership skills in alternative education and mainstreams schools in India, Doctoral dissertation, Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses, (UMI No. 3407280).
- Wheeler, W., ve Edlebeck, C. (2006). Leading, learning, and unleashing potential: Youth leadership and civic engagement. New Directions for Youth Development, 2006(109), 89-97.
- Yukl, G. A. (2010), Leadership in Organizations (7th ed.), New Jersey: Prentice.
- Youth build. (2015). https://youthbuild.org/sites/default/files/basic_page/2011/11/579/YouthBuild%20Leadership%20Competencies%20Measurement.doc (Erişim tarihi 20.06.2014).

Zeldin, S., ve Camino, L. (1999), "Youth Leadership: Linking Research And Program Theory To Exemplary Practice. Research And Practice: Completing The Circle", New Designs for Youth Development, 15(1), 10-15.

Zimmerman, O. K. ve Burkhardt, J. C. (1999a), "Leadership In The Making: Impact And Insights From Leadership Development Programs In U.S. Colleges And Universities", Battle Creek, Mich.: W. K. Kellogg Foundation. [http:// www.wkkf.org/resource-directory/resource/2004/01/leadership-in-themaking-impact-and-insights-from-leadership-development-programs-inus-colleges-and](http://www.wkkf.org/resource-directory/resource/2004/01/leadership-in-themaking-impact-and-insights-from-leadership-development-programs-inus-colleges-and) , (Erişim tarihi 20.05.2014).

Zimmerman,O. K., ve Burkhardt, J. C. (1999b), "Leadership In The Making: A Comprehensive Examination Of The Impact Of Leadership Development Programs On Students", Journal of Leadership ve Organizational Studies, 6(3-4), 50-66.

Ek 1: Gençlik liderlik özellikleri ölçeği					
Maddeler	Hiçbir Zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman
Aşağıda yer alan ifadelere ne derece katıldığınızı, yanındaki seçenekleri kullanarak işaretleyiniz.					
19-Hedeflerime ulaşmak için çok çalışırım.					
22-İdeallerimin peşinden koşarım.					
25-Hayal kırıklığına uğrasam bile, ideallerim uğruna çalışmaya devam ederim.					
20-Geleceğe güvenle bakarım.					
48-Her durumda benim için önemli olan hedeflerimdir.					
3-Bir işte başarıya ulaşmak için kendimi güdülerim.					
30-Yaşadığım sorunların üstesinden gelmek için mücadele ederim.					
67-Etkileyici bir biçimde konuşabilirim.					
98-Benim için başkalarını ikna etmek oldukça kolaydır.					
68-İnsanlarla kolay iletişime geçerim.					
100-İnsanları nasıl etkileyeceğimi bilirim.					
66-Fikirlerimi açıkça söylerim.					
99-Bir yarışmayı yönetebilirim.					
97-Arkadaşlarım bir karar alırken bana danışırlar.					
94-Grup çalışmalarında görev paylaşımının önemini hissettiririm.					
95-Gruba neyin, niçin, nasıl yapılacağını açıkça ifade ederim.					
103-Grup çalışmasında herkesi cesaretlendiririm.					
105-Grup çalışmalarının gidişatını olumlu yönde etkilerim.					
104-Arkadaşlar arasında oluşabilecek çekişmeleri düzeltmeye çalışırım					
96-Bir grup içinde güven ortamı oluşturmaya çalışırım.					
93-Grup içindeki herkese saygılı davranırım.					
54-Arkadaşlarımın söylediklerine ve düşüncelerine değer veririm.					
60-Arkadaşımın bir ihtiyacı varsa yardıma koşarım.					
57-Arkadaşlarıma güvenirim.					
56-Başkalarının güvenini kaybetmemeye önem veririm.					
53-Arkadaşlarım sıkıntılarını bana anlatır.					
61-İnsanlar ile samimi ilişkiler kurarım.					
72-Toparladığım bilgilerden karar verirken yararlanırım.					
71-Vereceğim kararlar ilgisi olmayan bilgileri ayırt ederim.					
73-Karar vereceğim zaman elimdeki seçenekleri tek tek gözden geçiririm.					
70-Karar vermeden önce o konuda gerekli bütün bilgileri toplarım.					
76-Bir sorunun sebepleri ile ilgili tahminlerde bulunurum.					
75-Bir sorun varsa nedenleri üzerinde ayrıntılı bir şekilde düşünürüm.					
77-Sorunlarımı çözerken tecrübelerimden yararlanırım.					
74-Bir sorunun çözüm yöntemlerimin tutarlı olup olmadığını anlarım.					
88-Toplumsal sorunlarla ilgilenirim.					
27-Ülkemi kalkındırmak için elimden geleni yaparım.					
87-Toplumsal kurallara uyarım.					
29-Topluma faydalı çalışmalar yapmaya çaba gösteririm.					
81-Başkalarına zarar verebilecek davranışlardan uzak dururum.					